

Misiunea de Observare Promo-LEX constată tendințe îngrijorătoare care pot afecta organizarea și desfășurarea procesului electoral și rezultatele scrutinului local

Asociația Promo-LEX a prezentat joi, 5 octombrie, cel de-al doilea Raport al Misiunii de Observare (MO) a alegerilor locale generale din 5 noiembrie 2023, în care constată tendințe îngrijorătoare care pot afecta atât organizarea și desfășurarea procesului electoral, cât și rezultatele scrutinului. Perioada de observare a evenimentelor cuprinse în raport este, în general, 5 septembrie – 3 octombrie 2023, dar include și modificările cadrului legal adoptate în regim de urgență pe 4 octombrie.

Noile restricții legislative asupra dreptului de a fi ales – un precedent periculos

MO Promo-LEX constată cu îngrijorare un șir de aspecte problematice vizând adoptarea ultimelor restricții a dreptului de a fi ales, prin dispoziția Comisiei pentru Situații Excepționale (CSE) și amendarea Codului electoral de către Parlament.

Nefiind abilitată, în mod expres, cu dreptul de a interveni în restricționarea dreptului de a fi ales și invocând pretinse riscuri, CSE a emis Dispoziția nr. 86, prin care, prin derogare de la prevederile Codului electoral, a decis că în cadrul alegerilor locale generale din 5 noiembrie 2023 nu vor putea participa anumite categorii de persoane, acțiunile cărora au dus la declararea neconstituționalității partidului politic sau au fost vizate în cuprinsul hotărârii Curții Constituționale.

Restricții similare au fost declarate neconstituționale de către Curtea Constituțională, iar cauzele declarării neconstituționalității sunt aplicabile și restricțiilor stabilite de CSE. Astfel, unele din criteriile expuse în Dispoziția CSE par a fi mai puțin obiective, sunt mai curând generale și insensibile la circumstanțele particulare. În același timp, cu referință la mecanismul stabilit de formare și transmitere în adresa Comisiei Electorale Centrale (CEC), de către organele de drept, a unei liste a persoanelor în privința cărora există anumite suspiciuni, nu este clar cine va verifica/controla și garanta că nu se admit abuzuri sau erori în acest proces.

Totodată, calitatea mecanismului stabilit pentru evaluarea în mod individual a implicării persoanei în activitatea partidului politic vine la pachet cu inversarea sarcinii de a proba disocierea persoanei de acțiunile partidului politic înainte de declararea neconstituțională a acestuia. MO Promo-LEX consideră că acest mecanism ar putea fi mai curând

împovărător pentru organele electorale.

În condițiile în care CSE include în mare parte membri ai Guvernului (exponenți ai partidelor politice, de regulă) s-a creat un precedent periculos de implicare a Executivului în organizarea și desfășurarea alegerilor, acesta fiind în măsura să influențeze rezultatele scrutinului și să pună la îndoială legalitatea lor.

Amendarea în regim de urgență a legislației electorale de către Parlament cu includerea restricțiilor dreptului de a fi ales similare celor stabilite prin Dispoziția CSE s-a produs cu încălcarea principiului stabilității legislației electorale și cu omiterea etapelor de legiferare (avizare, expertizare, consultare publică), înainte de începerea campaniei electorale – fapt care nu poate asigura nici calitatea actului legislativ, nici o implementare eficientă și aplicabilitate uniformă, nici o organizarea și desfășurare a alegerilor în mod transparent și competitiv.

MO Promo-LEX a îndemnat de fiecare dată să fie asigurată consultarea pe larg a modificărilor operate la Codul electoral, obținerea consensului asupra modificărilor cu alți actori politici, solicitarea avizului Comisiei de la Veneția asupra acestora și aprobarea cu diligență a modificărilor, fără neglijarea sau urgentarea procedurilor legislative.

Creșterea numărului de cazuri de abuz de resurse administrative

În perioada de observare, MO Promo-LEX a constatat 15 cazuri

de utilizare abuzivă a resurselor administrative, inclusiv 2 de utilizare a instituțiilor statului în scopul promovării inițiativelor electorale (Guvernul Republicii Moldova și Primarul s. Condița, mun. Chișinău). În opinia MO Promo-LEX, aceste cazuri au cel mai mare impact asupra electoratului, dat fiind faptul că implică adoptarea actelor normative în diverse domenii.

Cu doar 12 zile înainte de începerea campaniei electorale, pe 25 septembrie, prim-ministrul Dorin Recean a anunțat pachetul guvernamental „Spor pentru Moldova”, care prevede majorări salariale și sporuri financiare pentru diferite categorii de bugetari. Imediat după anunțarea acestui pachet, partidul de guvernământ PAS a început să-l promoveze sponsorizat prin intermediul rețelelor sociale.

Cu doar patru zile înainte de startul campaniei, pe 2 octombrie, și cu o zi înainte de a se înregistra în calitate de candidat la funcția de primar al mun. Chișinău, desemnat de MPSN, Primarul s. Condița, mun. Chișinău, Andrei Donica, a adoptat o dispoziție prin care a dispus compensarea tarifelor achitate de consumatori pentru gazele naturale, cu efect retroactiv, începând din 7 iunie.

Celelalte 13 cazuri constatate de utilizare abuzivă de resurse administrative se referă la atribuirea de către candidații electorali a meritelor pentru lucrări/servicii de uz public (reparația drumurilor, a parcurilor/scuarurilor, a grădinițelor și a școlilor, iluminat stradal, programe de asistență medicală, micșorarea prețului la transportul public etc.) efectuate din bani publici (1 caz – PS, 5 – PSRM, 7 – PȘ).

Primele activități cu potențial de corupere a alegătorilor

În calitate de caz cu potențial de corupere a alegătorilor poate fi apreciată promovarea de către Partidul „Șansă”(PȘ) a proiectelor „Satul Moldovenesc” și „Orașul Moldovenesc”,

lansate de Ilan Șor, președintele fostului Partid „Șor”, declarat neconstituțional. La 21.09.2023, în cadrul unui eveniment oficial, PȘ și-a anunțat susținerea pentru aceste proiecte, care presupun investiții de infrastructură pentru localități, din surse neclare, în condițiile în care Ilan Șor se află în lista de sancțiuni, iar proprietățile sale sunt sechestrare. În perioada monitorizată, au fost observate cel puțin 4 cazuri (în Taraclia, Cahul, Andrușul de Jos și Baurci-Moldoveni, r. Cahul) unde persoane care se declarau din „echipa lui Ilan Șor” colectau semnături pentru cele 2 proiecte.

Investigarea unor cazuri privind finanțarea ilegală a partidelor politice

În perioada de observare, Centrul Național Anticorupție, Procuratura Anticorupție și Serviciul de Informații și Securitate au desfășurat mai multe acțiuni de urmărire penală, inclusiv percheziții, vizând implicarea președintele partidului declarat neconstituțional, Ilan Șor, în finanțarea ilegală a unor partide politice.

Au fost aplicate măsuri procesual-penale în privința a cel puțin trei candidați la funcțiile electivă din cadrul alegerilor locale (Mihail Bagas, Alexandr Nesterovschi și Irina Lozovan).

Fără a se pronunța asupra indispensabilității și rezonabilității măsurilor de urmărire penală desfășurate și aplicate în această perioadă, MO Promo-LEX apreciază că atât ridicarea imunității parlamentare, cât și aplicarea măsurilor privative de libertate asupra exponenților politici în perioada electorală, sunt de natură să influențeze opinia alegătorului în favoarea sau în defavoarea unui concurent electoral/partid politic. În același timp, aflarea în arest a candidaților în timpul campaniei electorale, îi privează pe aceștia de dreptul de a se implica în acțiunile de agitație electorală.

Activism sporit al partidelor politice înainte de campanie

În perioada 6 septembrie – 3 octombrie 2023, au fost observate minim 190 de activități cu tentă electorală, ce pot fi calificate drept promovare a candidaților și concurenților electorali. Cele mai răspândite activități au fost de distribuire a materialelor informative care conțineau informație cu tentă electorală (promovarea candidatului desemnat, viziunea candidaților de dezvoltare a localității, principalele probleme, meritele partidului în dezvoltarea localității etc.). Acestea au constituit 58% din totalul activităților raportate. Urmează activitățile de promovare sponsorizată în rețeaua internet a concurenților, care a constituit 28% din totalul activităților de promovare. Cele mai multe activități raportate au fost în cazul PSRM (35%), urmat de PAS (20%) și MAN (7%).

De asemenea, au fost raportate 11 activități desfășurate în scop de desemnare oficială a candidaților în alegeri. Unele au creat anumite confuzii chiar și în rândul candidaților. Astfel, de exemplu, în cazul PSRM, evenimentul de desemnare a candidaților din 19 septembrie 2023 a fost prezentat drept unul de lansare în campania electorală care, însă, va începe abia din 6 octombrie 2023.

MO Promo-LEX constată că cheltuielile implicate pentru organizarea și desfășurarea activităților menționate nu vor fi raportate drept cheltuieli efectuate în perioada electorală

(cheltuieli de campanie). Acestea urmând să fie reflectate drept cheltuieli financiare ale partidului politic.

Desemnarea și înregistrarea concurenților

Reieșind din rezultatele intermediare ale înregistrării concurenților la nivel de CECE II, MO Promo-LEX constată că alegerile sunt competitive. În perioada observată, CECE Chișinău a înregistrat 13 candidați pentru funcția de primar general, iar CECE Bălți – 6 candidați. De asemenea, consiliile vizate au înregistrat 20 concurenți electorali la funcția de consilier. La funcția de primar în aceste două circumscripții nu a fost înregistrat încă nici un candidat independent, iar pentru funcția de consilier – doar unul.

În cadrul celorlalte 32 de circumscripții electorale de nivelul al doilea (raionale) au fost înregistrați 197 de concurenți pentru funcția de consilier raional, dintre care doar 23 de candidați independenți (12%). Candidați independenți au fost înregistrați în mai puțin de jumătate de circumscripțiile electorale de nivelul II. Cel puțin 21 partide politice și-au înregistrat listele pentru funcția de consilier raional. Din observațiile monitorilor, în cazul dosarelor de înregistrare a candidaților la funcția de consilier pentru circumscripțiile electorale de nivelul II, la înregistrarea concurenților electorali a fost respectată cota minimă de reprezentare pentru ambele sexe.

Raportul integral poate fi accesat [aici](#).

Raportul a fost elaborat cu suportul financiar al Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) prin Programul „Democrație, Transparență și Responsabilitate” și a Uniunii Europene prin Proiectul „Consolidarea cadrului legislativ electoral și evaluarea implementării acestuia în timpul alegerilor locale generale din 2023”.